

УДК 347.23:004.9](492)+340.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.3.24>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ЗМІНИ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН В НІДЕРЛАНДАХ

Менджул М.В.,

*докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ORCID: 0000-0002-3893-4402

e-mail: mendzhul.marija@uzhnu.edu.ua

Менджул М.В. Цифровізація та зміни у правовому регулюванні майнових відносин в Нідерландах.

У рамках статті представлено результати аналізу тих змін, які відбулися у правовій системі Нідерландів під впливом цифровізації, зокрема у частині регулювання майнових відносин. Виявлено позитивний досвід у Нідерландах по впровадженню цифрових технологій у сфері ведення низки державних реєстрів, що мають безпосередній зв'язок із механізмом належного здійснення майнових прав. З'ясовано ті поступові зміни, що мали місце ще із 1996 року до сьогодні. Здійснено огляд автентичного реєстру будівель, що містить відомості про будівлі, об'єкти та постійні майданчики (причали) та функціонує із 1 липня 2011 року.

Підкреслено, що при регулюванні майнових реєстрів особливе значення приділяється захисту персональних даних, зокрема проаналізовано чинний Закон про захист персональних даних (прийнятий 25 травня 2018 року). Вказаний законодавчий акт максимально враховує вимоги ЄС у сфері запису та використання персональних даних. Окремо сформовано Базу персональних даних (BRP), яка містить особисті дані людей, які проживають у Нідерландах (резиденти), і громадян, які проживають за кордоном та інших нерезидентів.

Виявлено, що у Нідерландах планують протягом наступних років систему базових реєстрів перетворити на Об'єднану систему даних. Ця розробка є частиною програми міждміністративної стратегії даних. Дослідження показали, що використання базових реєстрів не завжди просте, особливо для тих, хто намагається об'єднати дані з кількох реєстрів. Основна увага в найближчі роки буде зосереджена на впорядкуванні процесу вилучення даних у джерел та їх подальшому інтегрованому використанню, навіть для секторів та цілей, які спочатку не передбачалися.

Проаналізовано правові засади та практику проведення електронних закупівель в Нідерландах. Здійснено огляд судової практики щодо розгляду питання про право власності на цифрові дані. Встановлено, що не вирішеними є питання щодо прийняття спеціальних актів по регулюванню використання штучного інтелекту, визнання криптовалют та права власності на цифрові дані.

Ключові слова: цифровізація, майнові відносини, право власності, електронні закупівлі, штучний інтелект, цифрові дані.

Mendjula M.V. Digitalization and changes in the legal regulation of property relations in the Netherlands.

The article presents the results of the analysis of the changes that have taken place in the legal system of the Netherlands under the influence of digitalization, in particular in the area of property relations regulation. Positive experience in the Netherlands in the implementation of digital technologies in the field of maintaining a number of state registers, which have a direct connection with the mechanism of proper exercise of property rights, has been revealed. The gradual changes that took place from 1996 to today have been clarified. A review of the authentic register of buildings, which contains information on buildings, objects and permanent sites (berths) and has been in operation since July 1, 2011, was carried out.

It is emphasized that in the regulation of property registers, special importance is attached to the protection of personal data, in particular, the current Law on the Protection of Personal Data (adopted

on May 25, 2018) was analyzed. This legislative act maximally takes into account EU requirements in the field of recording and use of personal data. A Personal Data Base (BRP) has been created separately, which contains personal data of people living in the Netherlands (residents), and citizens living abroad and other non-residents.

It was revealed that the Netherlands plans to transform the system of basic registers into a Unified Data System in the coming years. This development is part of the interagency data strategy program. Research has shown that using core registries is not always straightforward, especially for those trying to combine data from multiple registries. The main focus in the coming years will be on streamlining the process of extracting data from sources and their further integrated use, even for sectors and purposes that were not initially envisaged.

Analyzed the legal principles and practice of electronic procurement in the Netherlands. A review of judicial practice regarding consideration of the issue of ownership of digital data was carried out. It was established that the issues regarding the adoption of special acts on the regulation of the use of artificial intelligence, the recognition of cryptocurrencies and the ownership of digital data are unresolved.

Key words: digitization, property relations, ownership, electronic procurement, artificial intelligence, digital data.

Постановка проблеми. Цифровізація охопила всі можливі сфери життя людини в європейських державах, де ключовим каталізатором цифрових змін став COVID-19, а у результаті таких процесів створено нові можливості для окремих категорій населення, у тому числі маломобільних груп. Враховуючи євроінтеграційні прагнення України важливим є також ретельний аналіз цифрових змін та трансформацій, їх вплив на правову систему, що сприятиме розробці важливим і потрібних реомендацій.

Стан опрацювання. Серед українських вчених триває дискусія щодо термінології яку слід використовувати – «цифровізація» чи «діджиталізація». Можна зустріти підхід і використання терміну «діджиталізація» [1; 2], так само як і широке використання до сфери різних послуг поняття «цифровізація» [3; 4]. Щодо порівняльних досліджень впливу цифровізації на законодавство окремих європейських держав, то їх здійснено доволі мало.

Метою статті є системний аналіз трансформаційних впливів цифровізації на правове регулювання майнових відносин в Нідерландах.

Виклад основного матеріалу. Позитивний досвід у Нідерландах по впровадженню цифрових технологій у сфері ведення низки *державних реєстрів*, що мають безпосередній зв'язок із механізмом належного здійснення майнових прав. Ще у 1996 році уряд Нідерландів розпочав програму під назвою «Overheidsloket 2000», яка мала на меті зменшити адміністративне навантаження та створити загальнонаціональну мережу електронних реєстрів, доступну 24/7 для голландських громадян та юридичних осіб. Хоча вказана програма не призвела до створення єдиної мережі, програма заохочувала всіх використовувати Інтернет. Саме тому, уряд Нідерландів розпочав нову трирічну програму (2000–2003) під назвою «Упорядкування ключових даних», яка мала призвести до «незворотної реструктуризації» державної інформаційної інфраструктури, друга фаза цієї програми тривала з 2004 по 2007 рік. Згодом було прийнято рішення оптимізувати ключові дані через реалізацію Національної програми впровадження послуг та електронного урядування (NUP). Для реалізації належного електронного обміну даними між урядом, органами влади, громадянами та компаніями NUP передбачив керівні принципи для всіх урядових веб-сайтів, які б мали бути максимально доступними для всіх користувачів (пошукових систем, браузерів, мобільних додатків і людей з особливими потребами). У системі автентичних реєстрів основні дані збираються та зберігаються в одному місці, покращуючи якість та актуальність даних та покращуючи взаємозамінність даних, що робить ефективною програму «Упорядкування ключових даних». З 1 січня 2008 року кадастрова реєстрація була змінена та запроваджена автентична кадастрова реєстрація (BRK), на разі земельний реєстр включає раніше існуючі формальні адміністративні та картографічні компоненти земельного реєстру, а також «кадастрову реєстрацію» та «кадастрову карту». Автентичний реєстр будівель містить відомості про будівлі, об'єкти та постійні майданчики/причали (скорочено ARAB) набув чинності з 1 липня 2011 року та є муніципальним реєстром, який є загальнодоступним через Kadaster [5].

При цьому особливе значення приділяється захисту персональних даних, зокрема Закон про захист персональних даних був прийнятий парламентом Нідерландів ще у липні 2000 року та

набув чинності 1 вересня 2001 року. На разі чинним є Закон про захист персональних даних, прийнятий 25 травня 2018 року [6]. Вказаний законодавчий акт максимально враховує вимоги ЄС у сфері запису та використання персональних даних. Окремо сформовано Базу персональних даних (BRP), яка містить особисті дані людей, які проживають у Нідерландах (резиденти), і громадян, які проживають за кордоном та інших нерезидентів – База даних нерезидентів (RNI). Кожна особа, яка проживає у Нідерландах менше 4 місяців (працюють, навчаються) може бути зареєстрована в BRP. Дані зберігаються на постійній основі, а для отримання інформації певною організацією формується запит, відомості про надання інформації зберігаються протягом 20 років [7].

Протягом наступних років Система базових реєстрів перетвориться на Об'єднану систему даних. Ця розробка є частиною програми міждержавної стратегії даних (IBDS) (нідерландською мовою *Interbestuurlijke Datastrategie*). Система базових реєстрів пропонує важливу загальнодержавну, незалежну від організації інфраструктуру даних з автентичними даними. Дослідження показали, що використання базових реєстрів не завжди просте, особливо для тих, хто намагається об'єднати дані з кількох реєстрів. Основна увага в найближчі роки буде зосереджена на впорядкуванні процесу вилучення даних у джерел та їх подальшому інтегрованому використанню, навіть для секторів та цілей, які спочатку не передбачалися.

Система базових реєстрів є одним із об'єктів, які розглядаються для юридичної консолідації на другому етапі дії Закону про цифровий уряд (діє із 2023 року, *Wet Digitale Overheid* або *Wdo*) [8]. Закон про цифровий уряд гарантує, що фізичні та юридичні особи в Нідерландах можуть безпечно та надійно входити в систему під час доступу до послуг, які надаються публічними інституціями. З цією метою особа отримує надійний метод електронної ідентифікації (eID), що пропонує істотний або високий рівень гарантії особи користувача [9].

Питання можливості особи володіти на праві власності цифровими даними було предметом судового розгляду. Так, у 21 квітня 2023 р. Нідерландський комерційний суд ухвалив рішення за результатами розгляду справи щодо того, чи є цифрові дані об'єктом права власності, чи можуть вони передаватися іншій особі, бути об'єктом забезпечення? Позивачем у справі була *DiaMedica Therapeutics* (із штату Міннесота, США), а відповідачем – *Pharmaceutical Research Associates Group* (розташована в Гронінгені, в північній частині Нідерландів, далі – PRA). PRA займалася бізнесом із надання послуг, пов'язаних із розробкою, управлінням та впровадженням програм клінічного розвитку для фармацевтичної, біотехнологічної промисловості та промисловості медичного обладнання. *DiaMedica* хотіла залучити PRA для надання таких послуг у зв'язку з фармацевтичним продуктом, який вона розробляла. Зокрема, хотіла, щоб продукт був випробуваний відповідно до методу, описаного в протоколі для підготувати звіт про безпеку продукту та його переносимість пацієнтами з діабетом другого типу. Угода між сторонами регулювалася законами штату Нью-Йорк, проте нідерландське законодавство регулювало питання – «чи можна створювати право власності на документи та дані, що знаходяться в Нідерландах?». Суд вирішив: «хоча в наш цифровий день може бути бажаним застосувати концепцію власності аналогічно цифровим даним, це суперечило б «закритій» системі нідерландського майнового права, в якому права конкретно перераховані. Як наслідок, суди не мають визначати речові права, якими можуть бути наділені цифрові дані – це залежить від національного законодавця». Висновок суду полягав у тому, що позов *DiaMedica* про відшкодування не може бути задоволений у частині, що стосується цифрових документів. Рішення суду також означає, що згідно із законодавством Нідерландів цифрові дані не можуть бути передані, вони не можуть бути предметом забезпечення [10].

Виникло очевидне питання, чи означає це рішення також те, що у Нідерландах суди не визнають власність на криптовалюту, у той час коли США та більшість юрисдикцій у світі загального права визнають цифрові активи власністю? На разі на рівні нідерландського законодавства це питання залишається відкритим.

Щодо питань правової регламентації електронних закупівель, то у Нідерландах жодного централізованого нормативного акту у цій сфері не прийнято. Питання публічних закупівель регульовано окремим Законом про публічні закупівлі 2012 року [11]. У 2016 році до закону були внесені суттєві зміни для приведення його у відповідність до директив ЄС у сфері закупівель (2014/23/EU, 2014/24/EU та 2014/25/EU). Зазначений нормативно-правовий акт поширюється на всі публічні контракти, якщо закупівлю здійснюють національний уряд (міністерства), муніципалітети, державні установи та публічні заклади, юридичні особи у певних секторах (таких як водопровідні та енергетичні компанії, а також компанії громадського транспорту), а також партнер-

ства за участі публічного органу. Для впровадження у Нідерландах європейських стандартів було створено Нідерландський експертний центр державних закупівель (PIANOo), який став основою для професіоналізації закупівель з метою підвищення ефективності та дотримання правил. Було запроваджено систему TenderNed – урядову систему онлайн-тендерів Нідерландів, що є сертифікованим постачальником європейської платформи публікацій Tenders Electronic Daily (TED), де кожен зобов'язаний публікувати свої національні та європейські тендери. Через TenderNed, яка також є частиною PIANOo, усі сторони можуть у електронній формі керувати всіма кроками протягом тендерного процесу [12].

Окрему увагу у Нідерландах приділено питанню кібербезпеки, що є ключовим у аспекті гарантування та захисту майнових прав в умовах цифровізації. Стратегія кібербезпеки Нідерландів на 2022–2028 рр. була опублікована в жовтні 2022 р. та передбачає роль різних інституцій щодо безпеки цифрового суспільства, а також чіткий план дій по підвищенню безпеки у чотирьох ключових сферах (покращення кіберстійкості уряду, бізнесу та організацій громадянського суспільства; забезпечення безпечних та інноваційних цифрових продуктів та послуг; протидія кіберзагрозам та злочинам; забезпечення достатнього досвіду з кібербезпеки, зміцнення освіти з питань кібербезпеки та підвищення кіберстійкості суспільства) [13]. У Нідерландах було здійснено аналіз використання необов'язкових файлів cookie та подібних технологій, і в грудні 2019 року нідерландське ДРА опублікувало результати розслідування використання файлів cookie для відстеження. Зі 175 веб-сайтів половина використовувала файли cookie для відстеження без дотримання вимог отримання згоди, що є явним порушенням. Після набуття чинності Закону про колективні збитки в колективних позовах у січні 2020 року, стало можливим ініціювання судових справ за порушення законодавства про захист даних. У серпні 2020 року зацікавлена організація Privacy Collective розпочала перший груповий позов, пов'язаний із GDPR. The Privacy Collective вимагав від Oracle і Salesforces відшкодування збитків за ймовірну незаконну обробку персональних даних голландських користувачів Інтернету шляхом використання файлів cookie третіх сторін для відстеження та націлювання реклами [14].

У 2020–2023 роках у Нідерландах у контексті кібербезпеки та захисту персональних даних найбільше зусиль зосереджено правоохоронними органами на аналізі використання штучного інтелекту та алгоритмів, захисті осіб від неправомірного втручання, у тому числі і розробці пропозицій до законодавства. Загальне ставлення в Нідерландах до використання штучного інтелекту позитивне, хоч відсутній акт, який би містив спеціальні норми про використання ШІ.

Як частина Голландської програми цифровізації, Dutch Blockchain Coalition (DBC) є спільним підприємством між партнерами з уряду, наукових і освітніх установ та промисловості. Місія DBC полягає в просуванні надійних і надійних технологій блокчейн, створенні найкращих умов для того, щоб дозволити створювати блокчейн-додатки та використовувати блокчейн як джерело довіри, добробуту, процвітання та безпеки голландського суспільства. Для цієї місії DBC є переважно каталізатором і фасилітатор, який активує та об'єднує широку публічно-приватну мережу [15].

Висновки. Таким чином, Нідерланди одна із передових держав в ЄС по цифровізації різних сфер життя людини, що зумовило потребу у змінах законодавства у сфері регулювання майнових відносин, у тому числі проведенні закупівель, впровадженні загальних реєстрів. Водночас, не вирішеними є питання щодо прийняття спеціальних актів по регулюванню використання штучного інтелекту, визнання криптовалют та права власності на цифрові дані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Діджиталізація в Україні: електронне врядування та держпослуги. URL: <http://week.dp.gov.ua/osvitnia-prohrama/pislya91/digitalizaciya-v-ukraini> (дата звернення: 14.08.2024 р.).
2. Омельчук, О.В.; Левицька, Л.М. Діджиталізація суспільства і гаджет-залежність сучасної молоді – покоління Digital Natives. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Випуск 3 К (123). 2020. С. 296–300.
3. Світлак І.І. Трансформація цивільних правовідносин з надання послуг в умовах цифровізації: теоретичні та практичні аспекти: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Тернопіль, 2021. 36 с.
4. Правова природа особистих немайнових прав особи та прав на віртуальні активи в умовах цифровізації: монографія / за редакцією проф., д.ю.н. Булеци С.Б., проф., д.ю.н. Мєнджул М.В. Ужгород: РІК-У, 2023. 272 с.

5. Authentic Registers in The Netherlands. URL: <https://www.elra.eu/authentic-registers-in-the-netherlands/> (дата звернення: 15.08.2024 р.).
6. Wet bescherming persoonsgegevens. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0011468/2017-03-10> (дата звернення: 16.08.2024 р.).
7. Personal Records Database (BRP). URL: <https://www.government.nl/topics/personal-data/personal-records-database-brp> (дата звернення: 16.08.2024 р.).
8. Wet digitale overheid. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0048156/2023-07-01> (дата звернення: 16.08.2024 р.).
9. Development of the System of Base Registries into the Federated Data System. URL: <https://www.nldigitalgovernment.nl/overview/system-of-base-registries/> (дата звернення: 16.08.2024 р.).
10. Bob Wessels. 2023-09-doc1 Can digitaldata be the subject of property rights? URL: <https://bobwessels.nl/blog/2023-09-doc1-can-digitaldata-be-the-subject-of-property-rights/> (дата звернення: 16.08.2024 р.).
11. Aanbestedingswet 2012. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0032203/2022-03-02/0> (дата звернення: 17.08.2024 р.).
12. Legal framework procurement in The Netherlands. URL: <https://www.pianoo.nl/en/legal-framework-procurement-netherlands> (дата звернення: 17.08.2024 р.).
13. Netherlands Cybersecurity Strategy 2022-2028. URL: <https://english.nctv.nl/documents/publications/2022/12/06/the-netherlands-cybersecurity-strategy-2022-2028> (дата звернення: 17.08.2024 р.).
14. In a nutshell: data protection, privacy and cybersecurity in Netherlands. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=e8ca4008-880f-439a-ad22-d28ea9c15dbd> (дата звернення: 17.08.2024 р.).
15. Digital Public Administration factsheet, 2023. The Netherlands. URL: https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/inline-files/DPA_Factsheets_2023_Netherlands_vFinal.pdf (дата звернення: 17.08.2024 р.).
16. Byelov Dmytro, Bielova Myroslava. Challenges for children's rights in connection with the development of artificial intelligence. *Visegrad Journal on Human Rights*. Issue 2. 2023. P. 33–39.